

ایماد منسی

İsimden Müsemmaya

MEHMED BAĞ

چاقر سالان

BİR MEMUR

ÇAKIRSALAN

Çakırsalan, bir nevi harp idmanı da olan av işlerinde padişahın kullandığı bir vazifelidir. Bunlar “çakırcı” ismiyle de anılır ve şikâr ağalarındandır. Çakırcı yahut çakırsalan, elinde ava meyyal bir kuş bulundururdu. Sultan ava gittiğinde çakırcılar doğan, atmaca türünden olan bu kuşları avın üstüne salarlardı. Çakırsalanların başına, başçakırsalan denirdi. Bir çakırsalan takımı yedi kişiden oluşurdu.

Sonraki yüzyıllarda şikâr ağaları çakırcıbaşı, şahincibaşı, atmacacıbaşı ve doğancıbaşı gibi sınıflara ayrılmışlardı. Cümle şikâr ağalarının en yüksek rütbelisi olan çakırcıbaşının teşrifattaki yeri Fatih Kanunnameleri’nde zikredilmiştir. Buna göre çakırcıbaşı (başçakırsalan) avda padişahın yanında yürüme hakkına sahip kişilerdendir.

Çakırcıların taşrada da uzantıları vardır. Bunlar dağlara gidip çakır yavrularını bulur ve av için eğitirler. Buna mukabil vergiden muaf tutulurlar.

Günümüz insanı bu işi hafife alabilir. Lâkin ecdad için av mühimdi. Mesela Dördüncü Murad Han devri sadrazamlarından Kayserili Halil Paşa, çakırcılıktan yükselmiş ve veziriazamlığa erişmiş kişilerden biridir.

YED-İ BEYZA

“Yed” kelimesi “el” manasına gelir. “Beyza” ise “beyaz, parlak, aydınlık” gibi manalarda kullanılır.

Yed-i Beyza, beyaz el demek olur.

Yed-i Beyza, Musa Aleyhisselam’dan sadır olan bir mucize-i Rabbanidir. Hazret-i Musa (a.s.), elini koynuna koyup çıkardığında eli bir büyük savk gibi parıldardı. Bu durum Kur’ân-ı Kerim’de zikredilmiştir.

Kur’ân-ı Azim’de Musa Aleyhisselam Medyen’den dönerken dağda gördüğü bir ateşe yaklaşır. Ol dağda Allahü Teâlâ, Musa Aleyhisselam’a hitap eder. Musa Aleyhisselam’ın “kelîmullah” olduğu o demde Hazret-i Allah, peygamberine elindeki asâyı yere atmasını emreder ve asâ büyük bir yılan olur. Ardından Allahü Teâlâ, peygamberine elini koynuna sokmasını emreder. Hazret-i Musa (a.s.) elini koynundan çıkardığında eli bembeyaz olmuştur.

Hakk Teâlâ hazretleri peygamberine bu mucizeleri Firavun karşısında güçlü olması için verdiğini beyan eder. Sure-i Taha, Sure-i Naml ve Sure-i Kasas’ta beyan edilen bu âyet-i kerîmeler, Yed-i Beyza’nın ehemmiyetini göstermektedir.

Yed-i Beyza’nın kendine mahsus ehemmiyeti, onu edebiyatımızda da müstesna bir mevkiye çıkarmıştır.

Türk, Arap ve Fars edebiyatında çeşitli mazmunlar Yed-i Beyza ile yahut Yed-i Beyza’dan mülhem bir şekilde kurulagelmiştir.

Yed-i Beyza hem halk şiirimizde hem de Divan Edebiyatı’nda reddedilemeyecek kadar açık, net hakikat manalarında kullanılmıştır. Mesela Âşık Çelebi, Arşi isimli şair için: “Tarihte (tarih düşürme sanatında) yed-i beyzası vardır.” demektedir.

Fuzuli ise:

“Kılmaz dil-i Fir’avn’ı münevver yed-i beyza” mısraıyla, Firavunların ne kadar Yed-i Beyza görseler de kalplerinin imana erişmeyeceğini ifade eder.

BİR İBADET

HAC

Malum-ı âlînin olduğu üzere Hac, İslâm’ın 5 şartından biridir. Hac muhtelif eserlerde; “Zilhicce ayında ihrama girerek Arefe günü Arafat’ta vakfe yapmak, sonra Kâbe’yi tavaf etmekten ibarettir.” diye tarif edilir.

Hac kelimesi eski Arapçada “dönmek, halka oluşturmak, bir şeyin etrafında dolaşmak” manalarına gelir. Arapça ile akraba olan İbranicede ise bu kelime “hag” şeklinde kullanılır. İbranice “hag” da lügatte ve kökende aynıdır. Lâkin İbraniler “hag”ı bayram kelimesi yerine istimal ederler. Buradan hareketle Hazret-i İbrahim (a.s.) milleti için haccın bayram gibi görüldüğü söylenebilir.

Hac kelimesi zaman içerisinde Arapçada “gitmek, yönelmek, ziyaret etmek” anlamlarında da kullanılır hâle gelmiştir. Bugün hac kelimesi, yukarıda tarifini verdiğimiz ibadet için kullanılır.

Hac hususunda muhtasar bir kaynak isteyenlere Fazilet Neşriyat’ın Hac ve Umre Rehberi adlı eserini tavsiye ederiz.

FRANSIZ MÜHENDİSE GELENBEVİ'NİN CEVABI

Osmanlı devrinin matematik ve mantık dehalarından Gelenbevî İsmail Efendi'nin (1730-1791) çeşitli kitapları mütalaa ve telifle geçirdiği günlerde bir Fransız mühendisi İstanbul'a gelir. Yanında getirdiği logaritma cetvelini Bâb-ı Âli'ye takdim ederek:

"İstanbul'da zannetmem ki bundan anlayan bir kimse bulunsun!" iddiasında bulunur. Mühendisi, Gelenbevî İsmail Efendi'nin evine gönderirler. Fransız mühendis, evin perişan denecek mütevazı hâlini görüp onu küçümser:

"Filan zamana kadar cevabını isterim." diyerek döner.

Söylediği vakit dolup eve geldiğinde İsmail Efendi, cevap olarak kaleme aldığı "Şerh-i Cedâvili'l-Ensâb" adlı Türkçe logaritma şerhini Fransız mühendise verir. Mühendis hayrete düşer. Bâb-ı Âli'ye geldiğinde:

"Şu adam, Avrupa'da olsaydı ağırlığınca altın ederdi!" diyerek onun zekâsını ve maharetini

övmüştür. Bunun üzerine Reîsülküttâb Mehmed Râşid Efendi, Fransız mühendisinin de katıldığı bir merasimde Gelenbevî'ye bir samur divan kürkü hediye etmiştir.

Sultan Üçüncü Selim Han'ın saltanatının ilk yıllarıdır. Kâğıthane'de yapılan bir askerî tatbikatta birkaç defa humbara atıldığı halde hedefe isabet ettirilemez. Padişahın bu duruma canı sıkılır. Bunun üzerine Gelenbevî'yi hatırlatırlar. İsmail Efendi, padişahın huzuruna getirilir. Kendisine merminin hedefe ulaşması için gerekeni yapması söylenir. İsmail Efendi derhal ince hesaplar yapar. Sonrasında yapılan üç atış da isabet eder. Sultan son derece memnun olur, kendisine iltifat ve ihsanlarda bulunur.

Bundan sonra İsmail Efendi'ye ilgi ve teveccüh artar. Çok geçmeden, Mora'daki Yenişehir mevleviyeti* tevcih edilerek kadı tayin edilmiştir.

(Mevleviyet*: Osmanlı ilmiye teşkilâtında yüksek dereceli kadılıklar için kullanılan bir tabir.)

.....

1768'de Polonya işgal edildiğinde bütün Avrupa devletlerinin buna seyirci kaldıklarını; Osmanlı Devleti'ninse bu oldubittiği kınayarak savaş ilân ettiğini ve Polonyalıların sevgisini kazandığını; hatta "Türk atları Vistul Nehri'nden su içtikleri zaman Polonya hürriyetine kavuşacak!" sözünün o devirlerde bir atasözü gibi olduğunu...

BİLİYOR
MUYDUNUZ?

SÖZLERİN
ASILLARI

PARSAYI BAŞKASI TOPLASIN

“Verilen emeğin karşılığını, emek verenin değil de bir başkasının alması.”

İtalyanca bir kelime olan “parsa”, bir gösteri veya merasimde hazır bulunanlardan tabak yahut tepsi gezdirilerek toplanan yardım ve bahşiş manasındadır. Gezdirilen tabak veya tepsiye de parsa denmiş,

“Parsayı gezdirmek, dolandırmak” ifadesi kullanılmıştır. Bu kelime zamanla halk arasında “Biz çalışalım parsayı başkasi toptasın!” şeklinde galatlaşmıştır.

MEMURUN RAHATI

Fransız devlet adamı Georges Benjamin Clemenceau (1841-1929) İçişleri Bakanırken bir gün özel kalem müdürüyle beraber memurları teftişe çıkar. Dairedeki memurlardan biri hariç hiçbirini yerinde bulamazlar. O memur da horul horul uyumaktadır. Özel Kalem Müdürü, çekinerek memuru uyandırmak için atılınca bakan, mani olur: “Dur, sakın rahatsız etme! Aksi halde o da kalkıp gider buradan.” der.

ONUN ŞİİRLERİNİ BANA İSNAD ETMESİNLER DE...

Şair Ahmed Paşa'nın henüz şiir ile meşhur olmadığı zamanlarda “Ahmed” mahlasıyla okunan şiirler, Gelibolulu Ahmed Rumi'nin tatsız sözlerinden ibaret imiş. Bir gün

Ahmed Paşa'ya:

“Siz de ‘Ahmed’ mahlasını kullanıyorsunuz, Gelibolulu Ahmed de. İhtimal ki halk sizin belîğ şiirlerinizi ona isnad eder.” derler. Karışıklığı ve benzerliği önlemek için uygun bir mahlas kullanması gerektiğini söylerler.

Ahmed Paşa da:

“Varsın, halk benim sözlerimi ona isnad etsin, zararı yok; tek onun kaba saba sözlerini bana isnad etmesinler!” der.